

HÅNDBOG I INDSATSJURA
REDNINGSBEREDSKABETS OPERATIVE DEL

Håndbog i indsatsjura, februar 2021

Beredskabsstyrelsen
Datavej 16
3460 Birkerød

72 85 20 00
brs@brs.dk
www.brs.dk

EAN: 5798000201705
CVR: 52990319

Foto: Colourbox

INDHOLD

1.	FORORD	4
2.	INDLEDNING	5
3.	REDNINGSBEREDSKABETS KARAKTER	7
4.	INDSATSLEDELSE TIL LANDS: REDNINGSBEREDSKABETS OPGAVER	10
5.	INDSATSLEDELSE TIL LANDS: SÆRLIG LOVGIVNING	18
6.	INDSATSLEDELSE TIL VANDS: HAVMILJØFORURENING	23
7.	ARBEJDSMILJØ	25
8.	ERSTATNINGSRETLIGE FORHOLD I EN INDSATSSAMMENHÆNG	29
9.	FORVALTNINGSRET	33
10.	PERSONDATA (GDPR)	41
11.	DET SKAL ANSATTE I REDNINGSBEREDSKABET OGSÅ VÆRE OPMÆRKSOMME PÅ	44

1. FORORD

Denne udgave af håndbogen er udgivet af Beredskabsstyrelsen og udarbejdet i samarbejde med Horten Advokatpartnerselskab, for så vidt angår den juridiske del. Herudover har Danske Beredskaber været inddraget i udarbejdelsen.

Beredskabsstyrelsen har i enhver henseende rettighederne til håndbogen.

2. INDLEDNING

Denne håndbog har til formål kortfattet at beskrive en række regler m.v. vedrørende redningsberedskabets operative del.

”Redningsberedskabets operative del” dækker over redningsberedskabets deltagelse i brand- og redningsindsatser eller andre skadebegrænsende eller skadeafhjælpende indsatser efter beredskabslovgivningen.

2.1 FORMÅL

Redningsberedskabets arbejde er først og fremmest reguleret i beredskabsloven med tilhørende forskrifter. Derudover findes en række love og bekendtgørelser, der kan være relevante for beredskabsarbejdet.

Reglerne skal tilgodese både hensynet til en effektiv indsats og borgernes og virksomhedernes retssikkerhed, ligesom reglerne bl.a. har til formål at understøtte tilliden til redningsberedskabets virksomhed. Derfor er det vigtigt, at f.eks. den tekniske leder har et kendskab til reguleringen på beredskabsområdet.

Håndbogen indeholder også en kort gennemgang af forvaltningsretlige emner, der er relevante i forhold til virket som teknisk leder.

Den tekniske ledelse af en indsats på et skadested har ofte en tværsektoriel karakter. Det er derfor vigtigt, at den tekniske leder inddrager øvrige relevante fagkompetencer i opgaveløsningen. Det kan dreje sig om fagpersoner fra vejmyndigheder, miljømyndigheder, vandforsyning, kommune, region, specialberedskaber, politiet samt i en række situationer også den eller de berørte borgere og virksomheder og deres forsikringssselskab. Dialog og dokumentation er i denne sammenhæng central.

Håndbogen er primært udarbejdet til brug for undervisningen i indsatsjura på indsatslederkurset (beredskabsfaglig del) på Beredskabsstyrelsens Tekniske Skole, men det er også hensigten, at håndbogen skal kunne anvendes i indsats- og holdledernes daglige arbejde, herunder ved lokal efter- og videreuddannelse af indsatsledere samt som opslagsværk.

Håndbogen skal læses i sammenhæng med Retningslinjer for indsatsledelse (REFIL).

2.2 HÅNDBOGENS MÅLGRUPPE

Håndbogen retter sig mod:

- Indsatsledere
- Holdledere, som fungerer som tekniske ledere
- Vagthavende chefer, operationschefer m.fl., som fra redningsberedskabets vagtcentral skal kunne rådgive en indsatsleder eller holdleder, der fungerer som teknisk leder.

2.3 HÅNDBOGENS INDHOLD

Håndbogens fokus er på beredskabsloven med tilhørende forskrifter. Indledningsvis beskrives således de bestemmelser i beredskabslovgivningen, som er relevante i forbindelse med en indsats og varetagelse af den tekniske ledelse.

Håndbogen beskriver desuden en række tilgrænsende retsområder. Særligt relevant i indsatssituationen er dele af færdselslovgivningen, vejlovgivningen, miljølovgivningen, herunder havmiljølovgivningen, samt vandforsyningslovgivningen. Der er endvidere i en indsatssituation vigtige relationer til arbejdsmiljølovgivningen. Der er endelig snitflader til erstatnings- og forsikringsretten samt visse andre retsområder.

2.4 LÆSEVEJLEDNING

Håndbogen er struktureret som et opslagsværk, sådan at enkelte afsnit kan læses selvstændigt. Hvor det er relevant for forståelsen af de øvrige afsnit, er der henvist dertil.

Håndbogen suppleres af en oversigt over relevante love, bekendtgørelser, vejledninger og praksis m.v. på Beredskabsstyrelsens hjemmeside, www.brs.dk.

3. REDNINGSBEREDSKABETS KARAKTER

Redningsberedskabet består af:

- 1) **Det kommunale redningsberedskab (brandvæsenerne)**
- 2) **Det statslige redningsberedskab (Beredskabsstyrelsen).**

3.1 DET KOMMUNALE REDNINGSBEREDSKAB ER EN DEL AF DEN OFFENTLIGE FORVALTNING

Det kommunale redningsberedskab kan organiseres som et selvstændigt kommunalt redningsberedskab, hvor redningsberedskabet hører under kommunalbestyrelsen og en nedsat beredskabskommission.

Det kommunale redningsberedskab kan også organiseres som et fælleskommunalt redningsberedskab, hvor redningsberedskabet hører under en fælles beredskabskommission, der er nedsat af de kommuner, som vælger at samordne deres redningsberedskab. Det fælleskommunale redningsberedskab er en selvstændig forvaltningsmyndighed og kan kun løse de opgaver, der er henlagt dertil. Kommunerne har i praksis valgt, at den fælles beredskabskommission skal varetage samtlige redningsberedskabets opgaver efter beredskabsloven, men der er variation i forhold til henlæggelse af øvrige beredskabsopgaver efter anden lovgivning, f.eks. havmiljøloven, til den fælles beredskabskommission. Etableringen af et fælleskommunalt redningsberedskab skal normalt godkendes af den kommunale tilsynsmyndighed (Ankestyrelsen).

Det kommunale redningsberedskabs indsatsopgaver kan udføres af de kommunale redningsberedskaber selv, men kan også udføres af bl.a. frivillige brandværn eller private redningsvæsener, jf. beredskabslovens § 13, stk. 1.

Ved omtale af det kommunale redningsberedskab i det følgende sigtes både på det rent kommunale redningsberedskab (for én kommune), og på de fælleskommunale redningsberedskaber.

Uanset hvordan det kommunale redningsberedskab organiseres, er redningsberedskabet en del af den offentlige forvaltning. Det betyder, at redningsberedskabet i sit virke er underlagt en række regler, som skal overholdes, herunder bl.a. forvaltningsloven, offentlighedsloven, retssikkerhedsloven og databeskyttelseslovgivningen.

Myndighedsudøvelse

F.eks. gennemførelse af brandsyn, hvor der også normalt træffes afgørelse i forhold til borgere og virksomheder.

Faktisk forvaltningsvirksomhed

F.eks. undervisning, drift af veje og varetagelse af dele af brand- og redningsopgaverne. Beslutninger om at fjerne forhindringer eller tage vand fra markvandingsanlæg er ikke egentlige afgørelser, men har derimod karakter af faktisk forvaltningsvirksomhed.

3.2 REDNINGSBEREDSKABETS OPERATIVE VIRKSOMHED - RETLIG KARAKTER

Redningsberedskabets virksomhed har hjemmel i beredskabsloven, og noget af virksomheden er faktisk forvaltningsvirksomhed, mens andet er myndighedsudøvelse, herunder af afgørelses- eller afgørelseslignende karakter.

Private kan ikke uden et udtrykkeligt lovgrundlag (hjemmel) varetage myndighedsudøvelse. I beredskabslovens § 13, stk. 1, er der dog et udtrykkeligt lovgrundlag til, at private redningsvæsen m.fl. efter aftale med den pågældende kommunalbestyrelse eller fælles beredskabskommission kan udføre opgaver i relation til redningsberedskabet. Det er således lovligt, at en indsatsleder eller holdleder fra Falck eller et frivilligt brandvæsen i en indsatssituation anvender de samme beføjelser efter beredskabslovgivningen som en kommunalt ansat indsatsleder eller holdleder.

Omvendt kan opgaver, der har karakter af faktisk forvaltningsvirksomhed, som udgangspunkt overlades til private, medmindre det fremgår af eller er forudsat i lovgivningen, at opgaven skal løses af en person, der er ansat i forvaltningen.

Redningsberedskabets operative indsats har således i en række tilfælde karakter af beslutninger, hvor der træffes afgørelse i forvaltningslovens forstand i forhold til borgere og virksomheder. I afsnit 9.9 gennemgås reglerne i lov om forvaltningens anvendelse af tvangsindgreb og oplysningspligter (retssikkerhedsloven) samt forvaltningsloven derfor nærmere.

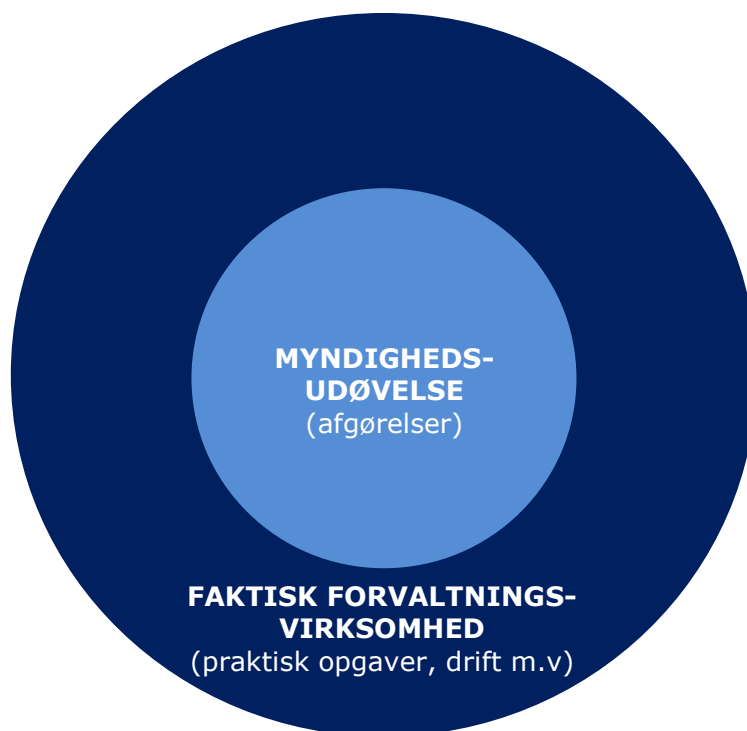
Den nærmere afgrænsning mellem afgørelsesvirksomhed og faktisk forvaltningsvirksomhed kan i en række tilfælde – her tænkes særligt i forbindelse med brand- og redningsindsatser – give anledning til tvivl. Det skyldes, at f.eks. de kommunale redningsberedskaber træffer en lang række beslutninger i forbindelse med en indsats. Hovedparten af sådanne beslutninger vil typisk ikke være afgørelser – men derimod faktisk forvaltningsvirksomhed.

Eksempel

Ved udrykning og brandslukning træffes ingen traditionelle afgørelser, men redningsberedskabet varetager en praktisk og driftsmæssig opgave.

Den tekniske leder skal særligt være opmærksom på, at en række af de regler, som gælder direkte, når der er tale om myndighedsudøvelse, herunder afgørelsesvirksomhed, også i en vis udstrækning finder anvendelse på faktisk forvaltningsvirksomhed. Man siger, at principperne finder anvendelse på faktisk forvaltningsvirksomhed som følge af almindelige retsgrundsætninger eller god forvaltningsskik. Det kan gøre det svært at gennemskue den retlige karakter af den opgave, man nu engang er ved at udføre. At benytte beredskabslovens § 22 til at tage vand fra en privat swimmingpool minder således meget om at træffe en afgørelse. I brand- og redningssituationen er der ikke tid til

partshøring m.v., men det er altid en god idé at tage en dialog med borgeren inden.

Brand- og redningsindsatser har endelig en nødretslignende karakter. Dette ændrer dog ikke ved, at der som det klare udgangspunkt skal være hjemmel til den indsats, som redningsberedskabet iværksætter.

4. INDSATSLEDELSE TIL LANDS: REDNINGSBEREDSKABETS OPGAVER

I dette afsnit vil redningsberedskabets hovedopgaver blive gennemgået.

4.1 GENERELT OM REDNINGSBEREDSKABET

Hvad er redningsberedskabets opgave?

Redningsberedskabets opgave er at forebygge, begrænse og afhjælpe skader på personer, ejendom og miljøet ved ulykker og katastrofer, herunder terror- og krigshandlinger, eller overhængende fare herfor, jf. beredskabslovens § 1, stk. 1.

Det statslige redningsberedskab

Beredskabsstyrelsen skal yde assistance til det kommunale redningsberedskab, hvis det af den tekniske leder skønnes påkrævet på grund af karakteren eller omfanget af en ulykke eller en katastrofe, herunder terror- og krigshandlinger, jf. beredskabslovens § 7, og § 18, stk. 3.

Det kommunale redningsberedskab

Det kommunale redningsberedskab har til opgave at yde en forsvarlig indsats mod skader på personer, ejendom og miljøet ved ulykker og katastrofer, herunder terror- og krigshandlinger. Det kommunale redningsberedskab skal også kunne modtage, indkvartere og forpleje evakuerede og andre nødstedte efter beredskabslovens § 12, stk. 1.

De opgaver, der er omfattet af beredskabsloven, er som udgangspunkt akutte opgaver i situationer, hvor der er en overhængende fare for personer, ejendom og miljø. Det kommunale redningsberedskab træffer beslutning om, hvorvidt der skal ske indsættelse af det kommunale redningsberedskab. Der er overladt et skøn til det kommunale redningsberedskab vedrørende en hændelses akutte karakter, herunder om situationen er stabil. I vurderingen vil også kunne indgå, om andre er nærmere til at løse opgaven, f.eks. ejeren selv, eventuelt via et redningsabonnement eller forsikring. I vurderingen vil også kunne indgå, om en eventuel indsats tilgodeser et hensyn til almenvellet, f.eks. infrastruktur, kulturminde eller større beboelsesområder, idet den forvaltningsretlige lighedsgrundsætning dog skal iagttages.

Eksempler på opgaver efter beredskabsloven

- brande eller overhængende fare for brand og eksplosionsulykker
- sammenstyrtningsulykker, togulykker, flyulykker (land), skibsulykker ved kaj
- akutte uheld, der kan medføre udslip og spredning i miljøet af farlige stoffer
- naturkatastrofer

En række opgaver, som efter en ordlydsfortolkning af bestemmelsen kan siges at falde inden for redningsberedskabets opgaver, skal dog løses af andre myndigheder, hvor der særligt er lovgivet herom. Det gælder f.eks. visse opgaver relateret til vej- og færdselslovgivningen.

Efter dimensioneringsbekendtgørelsens § 1, stk. 1, skal det kommunale redningsberedskab yde en i forhold til lokale risici forsvarlig forebyggende, begrænsende og afhjælpende indsats mod skader på personer, ejendom og miljøet ved ulykker og katastrofer, herunder terror- og krigshandlinger.

I de følgende afsnit er en række af redningsberedskabets centrale opgaver beskrevet. Opgaverne er – så vidt det har været muligt – oplyst kronologisk, sådan at de afspejler et typisk forløb i forbindelse med en redningsindsats.

4.2 UDRYKNINGSKØRSEL

Udrykningskørsel må kun foretages, når det er nødvendigt af hensyn til politimæssige opgaver, personredning, brand, forureningsuheld, færdselsuheld eller afværgelse af omfattende skader i øvrigt. Reglerne fremgår af udrykningsbekendtgørelsen.

I relation til redningsberedskabets opgavevaretagelse – der som udgangspunkt angår akutte opgaver – vil betingelsen for udrykningskørsel ofte være opfyldt. Som udgangspunkt anvendes både udrykningslygte og udrykningshorn.

Vurderingsmomenter i relation til udrykningskørsel

- Karakteren af den aktuelle redningsopgave (f.eks. akut eller ej)
- Proportionalitet mellem kørslen og opgaven
- Om det i forbindelse med udrykningskørslen er nødvendigt at overtræde færdselslovens regler (f.eks. ved at køre for hurtigt eller køre over for rødt)

Det er føreren af køretøjet, der træffer beslutning om, hvorvidt det er nødvendigt af hensyn til opgaveløsningen at tilsidesætte reglerne i færdselsloven i forbindelse med kørslen – og det er tilsvarende også føreren, der kan straffes for færdselslovsovertrædelser, hvis betingelserne for udrykningskørsel ikke har været til stede eller hvis skønnen vedr. kørslen har været forkert.

4.3 ADGANG TIL PRIVAT EJENDOM, NEDRIVNING AF BYGNING M.V.

Efter beredskabsloven har redningsberedskabet uden retskendelse ret til at skaffe sig adgang til privat ejendom i forbindelse med en indsats. Redningsberedskabet kan i den forbindelse også – om nødvendigt – gennembryde og fjerne hindringer jf. beredskabslovens § 21, stk. 1.

Et eksempel herpå kan være i forbindelse med en slukningsindsats, hvis der er konkret fare for en brandspredning eller en røgudvikling, som kan medføre skade. Redningsberedskabet har

her ret til at gennembryde og fjerne hindringer, hvis det er nødvendigt.

Privat ejendom (bred forståelse)

F.eks. huse, lejligheder, marker, haver, gårdspladser og byggepladser.

Formuleringen "om nødvendigt" er udtryk for en afvejning ud fra et almindeligt proportionalitetsprincip, hvorefter redningsberedskabet i situationen skal overveje, f.eks. om der er andre, mindre indgribende muligheder, eller om gennembrydningen står mål med værdien af det, der skal reddes. Proportionalitetsprincippet omtales nærmere i afsnit 9.5.

Redningsberedskabet har herudover også efter beredskabslovens § 21, stk. 2, ret til at nedrive bygninger eller fjerne beplantninger, hvis den tekniske leder af indsatsen på skadestedet finder det nødvendigt for at standse skadens udbredelse.

Reglen omhandler dog ikke f.eks. de nedrivninger, som måtte være nødvendige i selve den brændende bygning, idet dette er en del af selve slukningsindsatsen.

Ved nedrivning af bygninger eller fjernelse af beplantninger gør tilsvarende betragtninger (som ovenfor) sig gældende i relation til proportionalitet. Spørgsmålet om erstatning for skade forvoldt af redningsberedskabet er nærmere beskrevet i afsnit 8.

4.4 BRANDSLUKNING

1) Indsats

Redningsberedskabets brandslukningsopgave starter fra modtagelse af alarmer og stopper, når indsatsen afsluttes, hvilket normalt fastlægges af den tekniske leder. Det vil sige, til den begrænsende og afhjælpende indsats er gennemført.

2) Efterslukning og sikring af skadestedet

Når den akutte indsats er overstået, skal redningsberedskabet ved brand foretage en efterslukning, og foretage en nødvendig sikring af skadestedet, f.eks. løse tagsten fjernes, gløder slukkes, gavle- og skorstene nedtages, hvis de udgør en fare for andre.

3) Følgeskadebekæmpelse

Standsning af skadesudbredelsen, f.eks. nedsivende vand, ved bygningsbrande varetages ikke af redningsberedskabet, men derimod af firmaer, der bekæmper følgeskader.

Forhindring af "genopblusning"

Redningsberedskabet vil normalt – efter en brandslukning – herudover skulle foretage en gennemgang af området, der har været berørt af branden med henblik på f.eks. slukning af gløder og sikring af faremomenter.

4.5 VANDFORSYNING UNDER REDNINGSINDSATS

Efter beredskabsloven har redningsberedskabet under indsats ret til at bruge det vand, der findes i brønde, vandledninger og andre vandsteder (beredskabslovens § 22).

Betalingsspørgsmålet er ikke nærmere reguleret i lovgivningen. Det enkelte vandværk skal udarbejde et regulativ, hvori vilkårene for vandforsyning er nærmere beskrevet, herunder betalingsvilkårene.

Der er ikke taget stilling til hvilket vandforsyningssted, der skal anvendes først. Det vil derfor typisk være en konkret vurdering, hvori bl.a. proportionalitetsprincippet skal inddrages (uddybes i afs. 9.5). Herudover bør der lægges vægt på dialogen med borgerne, f.eks. oplysninger om særlige naturbeskyttelsesforhold (§ 3-områder efter naturbeskyttelsesloven) m.v.

4.6 FÆRDSLSUHELD – OG OM AMBULANCETJENESTEN

Sundhedsberedskabet har et ambulanceberedskab med henblik på at transportere syge, tilskadekomne og fødende til et sygehus eller andet behandlingssted (den præhospitale indsats). Redningsberedskabet indgår i visse tilfælde i opgaveløsningen, hvor redningsberedskabet er tilkaldt til f.eks. brand- og redningsopgaver, trafikuheld med fastklemte eller lignende. Redningsberedskabet er omfattet af de generelle bestemmelser om hjælpepligt, bl.a. i straffeloven og færdselsloven.

Behov for redningsberedskabets bistand?

Hvis en patient principielt er frit tilgængelig, er dette ambulancepersonalets opgave. Hvis ambulancetjenesten ikke selv er i stand til at nå en patient, skal redningsberedskabet bistå. Det kan f.eks. være situationen ved redning af fastklemte eller redning fra svært tilgængelige steder.

4.7 REDNINGSOPGAVER I SØER, MOSER OG VANDLØB SAMT HAVNE

Redningsopgaver i søer, moser og vandløb samt havne indgår i de opgaver, som det kommunale redningsberedskab skal varetage.

Bjærgning af f.eks. omkomne personer er en politimæssig opgave, hvor politiet bl.a. har til opgave at rekvirere og honorere de relevante kapaciteter.

Beredskabslovgivningen indeholder ikke krav om, at det kommunale redningsberedskab skal kunne løse redningsopgaver, der forudsætter oprettelse af et kommunalt dykkerberedskab. Den enkelte kommune kan dog beslutte at etablere et dykkerberedskab.

Som udgangspunkt er kommunernes ansvar for redningsopgaver i vandet afgrænset på samme måde som kommunernes ansvar for forureningsbekæmpelse efter akutte uheld med farlige stoffer. SAR-opgaver på havet, fjorde og nor varetages således af forsvaret.

4.8 LUFTHAVNE OG JERNBANER (TOGULYKKER M.V.)

Redningsberedskabet skal kunne foretage en forsvarlig indsats mod flyulykker på landjorden. Beredskabsloven regulerer dog ikke dimensionering af brand- og redningstjenesten i lufthavne, hvor ansvaret henhører under den enkelte lufthavn og med Trafik-, Bygge- og Boligstyrelsen som tilsynsmyndighed.

På samme måde som med flyulykker til lands påhviler det redningsberedskabet at kunne foretage en forsvarlig indsats ved togulykker. Banedanmark har ansvaret for at have relevant materiel, der kan indsættes.

Alvorlige ulykker på jernbaneområdet i Danmark undersøges efter jernbaneloven af Havarikommissionen (Havarikommissionen for Civil Luftfart og Jernbane), og Havarikommissionen kan undersøge øvrige ulykker og hændelser på jernbaneområdet i Danmark. Når der er indtruffet en ulykke eller hændelse på jernbaneområdet, skal Havarikommissionen omgående underrettes herom af den pågældende jernbanevirksomhed og infrastrukturforvalter.

4.9 BISTAND FRA PRIVATE UNDER REDNINGSINDSATSEN

Efter beredskabsloven (§ 20) kan redningsberedskabet kræve private redskaber og transportmidler af enhver art samt fornødent betjeningsmandskab stillet til rådighed i forbindelse med en redningsindsats.

Efter beredskabsloven skal enhver ved brand yde den hjælp, som vedkommende formår (§§ 39 og 40, stk. 1). Hvis en person er til stede på indsatsstedet, og redningsberedskabet anmoder om dennes hjælp, har den pågældende pligt til at deltage i rednings- og slukningsarbejdet (§ 40, stk. 2).

Bestemmelserne er kun tænkt anvendt i ekstraordinære tilfælde, hvor redningsberedskabet må have øjeblikkelig hjælp fra andre for at kunne magte f.eks. branden. Bestemmelsen omfatter kun de, som umiddelbart er til stede, det vil sige brandlidte selv, naboer, tilfældigt forbipasserende m.fl.

Om erstatnings- og ansvarsspørgsmålet i sådanne tilfælde henvises til afsnit 7 og afsnit 8. Se også afsnit 4.13 om privat indkvartering.

4.10 AFSPÆRRING OG TRAFIKREGULERING

Redningsberedskabet har – indtil politiet kommer til stede og i det omfang, det er muligt under hensyntagen til selve redningsopgaven – pligt til at sørge for afspærring af området og til at opfordre folk til at forlade det afspærrede område eller vej. Redningsberedskabet har i den forbindelse også mulighed for at udstede et påbud.

Hvad er et påbud?

Et påbud er en meddelelse eller en besked, der har en retsvirkning for modtageren (en retlig konsekvens). Et påbud vil i en redningssituation typisk være en besked om, at f.eks. en borger skal gøre noget eller opføre sig på en bestemt måde. Et påbud er en forvaltningsretlig afgørelse, hvorfor sagsbehandlingsreglerne i forvaltningsloven skal overholdes. I relation til f.eks. partshøring er det dog ikke nødvendigt at partshøre, hvis væsentlige hensyn til offentlige eller private interesser taler imod, at afgørelsen (beslutningen om et påbud) skal udsættes som følge af partshøring. Det vil ofte være tilfældet i indsatssituationer.

Uvedkommende må ikke komme så tæt på f.eks. et uheldssted, at redningsarbejdet eller slukningsarbejdet hæmmes. Det omfatter også kørsel til og fra stedet.

Når politiet kommer til stede, påhviler det efter beredskabsloven (§ 17, stk. 2) politiet i fornødent omfang at foretage afspærring, sørge for ordenens opretholdelse og træffe alle de for den offentlige sikkerhed nødvendige foranstaltninger.

Politiet kan efter færdselslovens bestemmelser regulere færdslen på indsatsstedet, hvis det vurderes nødvendigt.

4.11 SPORBEVARING

Redningsberedskabet skal under en indsats være opmærksom på, hvad der kan have været årsagen til ulykken eller katastrofen (beredskabslovens § 23).

Finder redningsberedskabet mistænkelige spor, skal politiet straks underrettes og beviset sikres.

Behov for bevissikring?

Hvis redningsberedskabet i forbindelse med en brandslukning ser mulige beviser – f.eks. materiale, der kan have været brugt til at antænde branden – er det vigtigt, at beviset "sikres". Det betyder, at der i videst muligt omfang skal sørges for, at politiet senere kan tilgå beviset, uden at dette er blevet ødelagt. Det er altid en god idé at tage fotos af mulige beviser.

4.12 CIVILE ANHOLDELSER

I forbindelse med en indsats har redningsberedskabet den samme adgang til at foretage anholdelse som enhver anden

borger (civil anholdelse). Redningsberedskabets opgaveløsning har fortrin frem for evt. anholdelse.

Eksempel

Redningsberedskabet ser ved ankomsten en mand løbe fra et brændende sommerhus. Manden bærer på en plastikdunk. Her vil redningsberedskabet kunne foretage en civil anholdelse og skal straks tilkalde politiet.

Der skal være tale om et grovere forhold. Det betyder, at der f.eks. ikke kan foretages en civil anholdelse ved f.eks. hærværk af begrænset omfang eller lignende.

Opmærksomhedspunkter ved civil anholdelse:

- Der må ikke ske anholdelse, hvis anholdelsen udgør et uforholdsmæssigt indgreb (proportionalitet).
- Anholdelsen skal ske under eller i umiddelbar forbindelse med det strafbare forhold – f.eks. ildspåsættelsen.
- Anholdelsen skal foretages så skånsomt som muligt, hvilket f.eks. betyder, at den anholdte ikke bør flyttes med magt. Derudover skal den anholdte gøres bekendt med tidspunktet for anholdelsen.
- Politiet skal straks tilkaldes.

Det kan være lovligt at foretage en simpel sikkerhedsvisitation, hvis det frygtes, at den anholdte har våben og lign. på sig. Som et klart udgangspunkt er det ikke tilladt f.eks. at binde den anholdte.

4.13 INDKVARTERING, FORPLEJNING OG EVAKUERING

Efter beredskabsloven skal redningsberedskabet være i stand til at modtage, indkvartere og forpleje evakuerede og andre nødstedte (§ 12, stk. 1, 2. pkt.). Det gælder f.eks. mange nødstedte bilister i en snestorm. Indkvartering af borgere efter brand m.v. er normalt ikke omfattet af indkvarterings- og forplejningsberedskabet, men af servicelovens regler (§ 80). Endvidere vil de skadelidtes forsikringer i vid udstrækning dække indkvartering.

Privatpersoner skal efter anmodning fra redningsberedskabet stille bolig eller andre lokaler til rådighed for evakuerede og i øvrigt sørge for mad i nødvendigt omfang (privat indkvartering). Det følger af beredskabslovens § 42.

Evakuering

Indkvartering og forplejning har tæt sammenhæng med reglerne om evakuering i beredskabsloven. Beslutning om evakuering træffes af politiet.

Evakuerede er personer, som myndighederne som følge af forventede eller indtrufne omstændigheder har flyttet fra deres opholdssted. Begrebet omfatter således typisk et større antal mennesker fra et bestemt geografisk område, som myndighederne i forbindelse med forventede eller indtrufne større ulykker har flyttet fra dette område (evakueringsområdet) til et andet bestemt område (indkvarteringsområdet). Evakuering kan f.eks. ske på grund af store naturbrande, stormflod, kemiske ulykker eller krigshandlinger.

Beredskabslovens regler om indkvartering og forplejning sigter kun på en helt akut og meget kortvarig indkvartering, indtil de evakuerede eller nødstedte selv kan klare sig eller blive privat indkvarteret.

5. INDSATSLEDELSE TIL LANDS: SÆRLIG LOVGIVNING

Ved indsatsledelse til lands gælder en række generelle love for indsatsen. I dette afsnit gennemgås de enkelte love på et overordnet niveau.

5.1 FÆRDSLSLOVEN – SÆRLIGE REGLER

5.1.1 Hvor gælder loven?

Færdselsloven indeholder regler for færdsel på vej, som benyttes til almindelig færdsel. Det omfatter f.eks. veje, cykelstier, pladser m.v.

5.1.2 Om efterladte eller henkastede genstande – f.eks. affald

Der må efter færdselsloven ikke henkastes eller efterlades noget på vej, der kan være til fare eller ulempe for færdslen.

Hvornår skal genstanden fjernes?

Hvis f.eks. en bilist har tabt eller spildt noget på vejen fra et køretøj, der kan være til fare eller ulempe for færdslen, skal dette fjernes straks. Hvis det ikke kan lade sig gøre, skal trafikanterne ved afmærkning eller på anden lignende måde gøres opmærksomme på forholdet, indtil faren eller ulempen er fjernet.

Hvad sker der, hvis vejen ikke rengøres?

Vejmyndigheden (f.eks. kommunen ved de kommunale veje) eller politiet kan ikke pålægge forureneren at rense vejen / fjerne genstande, hvis der efterlades genstande eller affald, der kan være en ulempe for færdslen eller som er særligt forurenende. I stedet kan vejmyndigheden eller politiet vælge at rense vejen / fjerne genstanden for forurenerens regning.

5.2 UHELD MED FARLIGE STOFFER (MILJØBE- SKYTTELSE) OG JORDFORURENING

Efter miljøbeskyttelseslovens § 70 kan tilsynsmyndigheden (kommunalbestyrelsen eller Miljøstyrelsen) i tilfælde af overhængende alvorlig fare for sundheden og i tilfælde, hvor øjeblikkelig indgriben er påkrævet for at afværge væsentlig forurening eller forureningsudbredelse, foretage det nødvendige for den ansvarliges regning. Det samme gælder tilfælde, hvor tilsynsmyndigheden søger at undgå en sådan situation (forebyggelse).

Jordforureningslovens § 68 indeholder herudover en pligt for kommunen til at gribe ind og foretage nødvendige foranstaltninger i tilfælde, hvor der er alvorlig fare for sundheden, og hvor øjeblikkelige indgreb er påkrævet for at afværge væsentlig forurening eller forureningsudbredelse.

Hvis der er behov for en akut afværgeindsats, skal kommunen via redningsberedskabet sikre, at forurenings skadevirkninger begrænses hurtigst muligt.

Typiske afværgeforanstaltninger for redningsberedskabet

- Afpropning eller tømning af utæt tank for mineralolie
- Udlægning af flydespærre ved risiko for forurening af overfladevand
- Udlægning af olieabsorberende materiale ved risiko for udbredelse til f.eks. kloak/afløb.

5.3 VEJLOVGIVNINGEN

5.3.1 Hvilke love er der?

I relation til redningsberedskabets opgaver er der også i vejlovgivningen (lov om offentlige veje og lov om private fællesveje) regler af betydning for arbejdet.

5.3.2 Vejloven

Hvor gælder vejloven?

Vejloven omfatter offentlige veje (veje, gader, broer og pladser). Vejene er inddelt i statslige og kommunale veje. Herudover omfatter vejloven også offentlige stier (færdselsarealer forbeholdt gående, cyklende og ridende).

Efterladte eller henkastede genstande

Vejmyndigheden eller politiet har efter vejlovens § 70 ret til at fjerne efterladte eller henkastede genstande på vejen for den pågældendes regning. Vejloven supplerer dermed færdselslovens regler.

Det er dog en forudsætning, at den efterladte eller henkastede genstand er:

- 1) til ulempe for færdslen på vejen eller
- 2) særligt forurenende.

I praksis

Der vil ofte være tale om genstande, der tabes fra køretøjer, eller brændstof, der siver ud fra køretøjet, f.eks. olie eller benzin. Herudover er også oprydning på vejen af grene og væltede træer fra f.eks. naboejendomme efter en storm omfattet.

Hvis behovet for at fjerne en genstand ikke er akut, bør vejmyndigheden eller politiet overveje, om den ansvarlige selv kan fjerne genstanden, hvis det er miljø- og trafikikkerhedsmæssigt forsvarligt.

5.3.3 Lov om private fællesveje

Lov om private fællesveje omfatter private fællesveje og stier. I relation til private fællesveje, herunder private fællesveje på landet, gælder der tilsvarende regler om, at kommunen eller politiet efter lovens § 86 kan fjerne henkastede eller efterladte genstande, som kan være til ulempe for færdslen eller særligt

forurenende. Også her kan det ske for den pågældendes regning.

5.4 SAMSPILLET MELLEM FÆRDSELSLOVENS OG VEJLOVGIVNINGENS REGLER OM FORURENING AF VEJE M.V.

Hvis der er tale om en akut situation, hvor det er nødvendigt at begrænse en forurening, skal redningsberedskabet straks iværksætte en indsats efter beredskabslovens regler.

Før evt. oprydning påbegyndes, bør redningsberedskabet kontakte vejmyndigheden eller politiet. Det skyldes – som beskrevet ovenfor – at redningsberedskabet ikke har kompetence til at træffe afgørelse efter vejlovgivningen. Redningsberedskabet kan dog godt træffe afgørelse, hvis kommunalbestyrelsen har kompetencen og har delegeret kompetencen efter ovennævnte bestemmelser i vejloven til redningsberedskabet.

Eksempel

En ældre bil har en utæt køler, og der er løbet kølervæske ud under bilen. En forbipasserende ringer 112, og redningsberedskabet kaldes ud til opgaven.

Redningsberedskabet skal ved ankomsten vurdere udslippets karakter (stort/lille udslip) og bør forsøge at få kontakt til ejeren, så ejeren kan stå for oprensningen. Hvis redningsberedskabet ikke kan få kontakt til ejeren, skal redningsberedskabet opsamle kølervæsken, hvis spildet vurderes at være indsatskrævende efter beredskabslovgivningen, eller kontakte vejmyndigheden eller politiet.

Der kan rejses krav om, at ejeren betaler for indsatsen, hvis vejmyndigheden eller politiet vurderer, at spildet er omfattet af vejlovgivningens regler, det vil sige er til ulempe for færdslen eller er særligt forurenende.

5.5 BYGGELOVEN

I forbindelse med en indsats kan situationen være den, at en bygning er blevet ulovlig efter byggelovgivningen, idet brandsikkerheden efter hændelsen ikke længere er som beskrevet i byggetilladelsen.

Kommunen er bygningsmyndighed. Det er derfor som udgangspunkt kommunen, der kan træffe afgørelse om de brandsikkerhedsmæssige forhold efter byggeloven – f.eks. om en bygning fortsat kan anvendes.

Kommunen har dog mulighed for at henlægge denne opgave til beredskabskommissionen eller den fælles beredskabskommission, hvor dette er indarbejdet i vedtægterne. Det gælder i situationer, hvor der på stedet skal træffes en afgørelse om brandsikkerhedsmæssige forhold som følge af, at en bygning udgør et ulovligt forhold efter byggeloven, og der er en konkret risiko for personskaade.

For at den tekniske leder kan benytte afgørelseskompetencen, er det en forudsætning, at den tekniske leder er ansat i det kommunale eller fælleskommunale redningsberedskab.

Eksempel

Der vil f.eks. være tale om afgørelsesvirksomhed, hvis redningsberedskabet i forbindelse med en indsats vurderer, at et ulovligt brandsikkerhedsmæssigt forhold udgør en konkret risiko for personskade ved fortsat brug af en given bygning, et festival-, salgs- eller campingområde.

Redningsberedskabet kan i disse særlige tilfælde, hvor det er nødvendigt med øjeblikkelig indgriben, udstede forbud om øjeblikkeligt ophør af en konkret ulovlig brug efter byggeloven. Et forbud er en afgørelse, og reglerne om f.eks. parts-høring (hvis muligt) og begrundelse skal derfor iagttages.

Den tekniske leder har i forbindelse med brand i aftrækssystemer mulighed for at tilkalde en skorstensfejer, der kan afgive en indstilling om, hvorvidt der skal nedlægges et forbud mod fortsat brug af aftrækssystemet.

5.6 UNDERRETNINGSPLIGT – BØRN OG UNGE

Skærpet underretningspligt for offentligt ansatte m.fl.

Efter servicelovens § 153 skal personer, der udøver offentlig tjeneste eller offentligt hverv, underrette kommunalbestyrelsen, hvis de under udøvelsen af tjenesten får kendskab til eller grund til at antage:

- at et barn eller en ung under 18 år kan have behov for særlig støtte,
- at et barn umiddelbart efter fødslen kan få behov for særlig støtte på grund af de vordende forældres forhold,
- at et barn eller en ung under 18 år kan have behov for særlig støtte på grund af barnets eller den unges ulovlige skolefravær eller undladelse af at opfylde undervisningspligten, eller
- at et barn eller en ung under 18 år har været udsat for overgreb.

Hvem er omfattet af bestemmelsen?

- Offentligt ansatte er omfattet af bestemmelsen ("udøver offentlig tjeneste").
- Privatansatte, der varetager opgaver inden for redningsberedskabet ("udøver offentligt hverv"), og som dermed i kraft af deres erhverv udøver tjeneste for en offentlig myndighed, der indebærer visse handlebeføjelser i den forbindelse, er også omfattet af bestemmelsen. Der er i lovgivningen ikke en nærmere definition heraf. Det kan f.eks. være en privatansat læge, der efter anmodning fra en kommune tilser en beboer. Når et privat redningsvæsen på tilsvarende vis får overladt opgavevaretagelsen i forbindelse med en redningsindsats, må det formentlig antages, at de privatansatte vil være omfattet af bestemmelsen.

Underretningspligten er en personlig pligt, og det er strafbelagt ikke at overholde pligten.

Det er dermed vigtigt, at f.eks. en brandmand, der er ansat i en kommune eller et fælleskommunalt beredskab, og som har fået viden om et forhold, der er omfattet af den skærpede underretningspligt, jf. ovenfor, sørger for hurtigst muligt at orientere den stedlige kommune (f.eks. døgnvagten). Det er ikke tilstrækkeligt blot at orientere sin nærmeste leder. Hvis omvendt den tekniske leder klart tilkendegiver, at vedkommende foretager indberetningen, behøver alle brandfolkene ikke selv at foretage en individuel indberetning.

Underretningspligten går forud for tavshedspligten. Tavshedspligten betyder altså ikke, at en medarbejder kan eller skal undlade at foretage underretning. For andre personer, der ikke er omfattet af persongruppen i servicelovens § 153, gælder den almindelige underretningspligt, jf. § 154.

6. INDSATSLEDELSE TIL VANDS: HAVMILJØFORURENING

Havmiljøloven har bl.a. til formål at forebygge og begrænse forurening og anden påvirkning af havmiljøet. Herudover skal loven sikre opretholdelse af et beredskab til indsats mod forurening på havet, på kyster og havne.

6.1 BEKÆMPELSE AF FORURENING TIL VANDS: ANSVARSFORDELING

Hvem gør hvad?

Efter havmiljølovens § 34 står forsvaret i samarbejde med bl.a. det statslige redningsberedskab (Beredskabsstyrelsen) for bekæmpelse af olie- og kemikalieforurening af havet og de kystnære dele af søterritoriet.

Olie- og kemikalieforurening af kyststrækninger og forureningsbekæmpelse i havne håndteres efter havmiljølovens § 35 af kommunen. Kommunen og/eller havnen skal udarbejde beredskabsplaner for tilfælde af væsentlige forureninger af kyster samt for bekæmpelse af forurening i havne.

Er der tale om særlig alvorlige og omfattende forureninger af kyster eller havne, kan forsvarsministeren bestemme, at forsvaret – eller andre myndigheder – skal lede forureningsbekæmpelsen.

Ansvar i forbindelse med forureningsbekæmpelse kan overordnet inddeles i nedenstående kategorier. I tabellen omfatter det kommunale redningsberedskab både de enkelte kommuner og de fælleskommunale redningsberedskaber.

Ansvarsområdet	Ansvarlig for forureningsbekæmpelse	Kommentarer/tilføjelser
Havet og de kystnære dele af søterritoriet (omfatter fjorde, bugter, sunde, bæltter og formentlig også et nor, hvor der er en klar og tydelig forbindelse til havet).	Staten (som udgangspunkt forsvaret i samarbejde med Beredskabsstyrelsen).	
Kyststrækninger og havne	<i>Kyststrækninger</i> Kommunen/det kommunale redningsberedskab. Ved særlig alvorlige og omfattende forureninger af kyster eller havne kan forsvarsministeren (og dermed forsvaret) eller andre overtage ledelsen af forureningsbekæmpelsen.	Beredskabsstyrelsen vil kunne bistå med forureningsbekæmpelsen. Skillelinjen mellem de kystnære områder (statens ansvar) og kyster og strande (kommunernes ansvar) er normalvandstandslinjen.
	<i>Havne</i> Kommunen/det kommunale redningsberedskab. Havnen skal planlægge for beredskabet og indkøbe materiel efter kommunens eller den fælles beredskabskommissions beslutning herom.	

6.2 SÆRLIGT OM HAVNENS UDSTRÆKNING

Der er ikke i lovgivningen en entydig afgrænsning af "en havn" i relation til spørgsmålet om forureningsbekæmpelse. Svaret på spørgsmålet kommer an på, hvordan "havnens samlede ansvarsområde" skal forstås i relation til forureningsbekæmpelse.

Miljøstyrelsen lægger op til, at kommunerne i tilfælde af tvivl bør indgå en aftale med havnebestyrelsen i de tilfælde, hvor kommunen har pålagt havnebestyrelsen at udarbejde en beredskabsplan med henblik på forureningsbekæmpelse samt at drage omsorg for, at det nødvendige materiel er til rådighed.

Visse havne har et søområde, som strækker sig langt ud over moler m.v. Dette gælder f.eks. Københavns Havn og Esbjerg Havn. En ordlydsfortolkning af "havne" og "havneanlæg" må formentlig føre til, at havnens udstrækning som udgangspunkt er området "inden for molerne" (eller tilsvarende naturlige afgrænsning). En sådan fortolkning støttes også af praktiske forhold i relation til forureningsbekæmpelse, herunder muligheden for at udlægge flydespærringer. Denne konklusion betyder, at det som udgangspunkt vil være statens ansvar at varetage forureningsbekæmpelse uden for molerne eller tilsvarende.

Forpligtelsen til forureningsbekæmpelse i havne gælder for såvel private som for kommunale og statslige havne, bortset fra havne tilhørende forsvaret, der selv påtager sig ansvaret for oprensning af havnene ved forurening med olie og andre skadelige stoffer.

Det bemærkes, at forurening i en havn, der stammer fra land, f.eks. et tankanlæg på land eller en tankvogn, er omfattet af beredskabsloven.

7. ARBEJDSMILJØ

Regler om arbejdsmiljø findes i arbejdsmiljøloven. Loven gælder for alt arbejde, der udføres for en arbejdsgiver. Formålet med arbejdsmiljøloven er bl.a. at skabe et sikkert og sundt arbejdsmiljø, der til enhver tid er i overensstemmelse med den tekniske og sociale udvikling i samfundet.

7.1 ARBEJDSMILJØLOVGIVNINGENS KRAV

På redningsberedskabets område suppleres arbejdsmiljølovens regler bl.a. af branchevejledninger, udgivet af Branchearbejdsmiljørådet for transport og engros (BAU).

Hvis en arbejdsgiver ikke overholder sine pligter efter arbejdsmiljølovgivningen, kan arbejdsgiveren straffes. I visse tilfælde kan arbejdsgiveren også straffes på et objektive grundlag, det vil sige, uanset at der ikke er noget at bebrejde arbejdsgiveren. Herudover kan også f.eks. virksomhedsledere, arbejdsledere og andre ansatte tilsvarende straffes efter lovgivningen.

7.2 OM ARBEJDETS UDFØRELSE

Arbejde – herunder arbejdet i forbindelse med en redningsindsats – skal planlægges og tilrettelægges sådan, at det kan udføres sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt. Det betyder, at der forud for indsatsen skal foretages en overordnet risikovurdering baseret på den viden og de erfaringer, som eksisterer vedrørende netop den type indsats, der er tale om. Herudover skal der foretages en helt konkret vurdering af forholdene på stedet.

I en brand- og redningssituation betyder det, at det skal vurderes, om indsatsen kan igangsættes og gennemføres umiddelbart – eller om det f.eks. er nødvendigt at tilkalde og afvente yderligere ressourcer. Er der menneskeliv i fare og kræver situationen, at redning iværksættes straks, vil der i praksis være en bredere margen for det arbejdssikkerhedsmæssige skøn.

I forbindelse med planlægningen og tilrettelæggelsen af indsatsen skal der tages højde for en række principper, f.eks. at der sker en hensigtsmæssig instruktion af de ansatte.

Røgdykning

Den konkrete risikovurdering kan føre til, at der gennemføres en indsats med røgdykkere uden anvendelse af sikringshold, at der indsættes med anvendelse af sikringshold, eller at indsættelse af røgdykkere helt undlades i de tilfælde, hvor risikoen for mandskabets sikkerhed vurderes at være for stor.

Det skal altså vurderes, om indsatsen kan igangsættes og gennemføres umiddelbart, om det er nødvendigt at tilkalde og afvente yderligere ressourcer, eller om der ikke skal gennemføres en indsats.

Ved vurderingen af, om arbejdsgiveren har opfyldt sine pligter efter arbejdsmiljøloven, kan der lægges vægt på følgende:

- om arbejdsgiveren har sørget for, at de konkrete arbejdsforhold er sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarlige,
- om arbejdsgiveren har planlagt og tilrettelagt arbejdet, så det kan udføres sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt,
- om det nødvendige og egnede sikkerhedsudstyr er udleveret og til stede, og lever op til reglerne om indretning og brug,
- om arbejdsgiveren har instrueret sine ansatte i, hvordan det konkrete arbejde kan udføres forsvarligt,
- om arbejdsgiveren har ført effektivt tilsyn med, at arbejdet faktisk udføres forsvarligt,
- om arbejdsgiveren har udarbejdet en arbejdspladsvurdering,
- om arbejdsgiveren har sikret sig, at virksomhedens sikkerhedsarbejde fungerer, herunder om virksomheden har en sikkerhedsorganisation, såfremt dette er påkrævet.

Det er væsentligt, at der skrives ind over for eventuelle brud på arbejdsmiljøreglerne. Det vil typisk være arbejdsgiverens ansvar.

7.3 HVEM BÆRER ANSVARET FOR ARBEJDSMILJØET UNDER INDSATSEN?

Arbejds miljøet er arbejdsgiverens ansvar. Det er derfor arbejdsgiverens ansvar at sikre, at arbejdsforholdene på arbejdspladsen er sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarlige, herunder at ansatte arbejder under sunde og sikre forhold.

Arbejdet på et skadested i forbindelse med redningsberedskabets arbejde adskiller sig væsentligt fra arbejdssituationen andre steder. Det er typisk en presset situation, og der er væsentlig usikkerhed og risikomomenter involveret. Herudover er der samarbejde mellem flere aktører – offentlige som private – der ikke altid arbejder sammen til daglig.

Arbejdsgiverens pligter gælder også for den, som leder eller deltager i ledelsen af virksomheden, herunder den, der leder eller fører tilsyn med arbejdet. Det omfatter f.eks. indsatslederen eller holdlederen i en brand- og redningssituation.

Redningsberedskabet – persongalleri (arbejds miljø)

- Arbejdsgiveren har det daglige ansvar for uddannelse, instruktion, øvelsesdeltagelse m.v. Overvåger også materiellets stand.

Arbejdsgiveren kan f.eks. være en leder hos et kommunalt regningsberedskab eller hos et privat redningsvæsen.

- Holdleder: Leder af "holdet", der normalt består af 3-7 brandmænd. Holdlederen er typisk ansvarlig for uddannelse og øvelser med sit hold i det daglige.

Holdlederen er ansvarlig for holdets sikkerhed i indsatsituationen og skal bl.a. sikre, at mandskabet er iført den relevante personlige beskyttelsesudrustning og skal være bekendt med, hvor den enkelte brandmand befinder sig. Holdlederen vil typisk varetage den tekniske ledelse i en indsatsituation i tilfælde, hvor der ikke er flere hold til stede. Det er derfor vigtigt, at holdlederen opholder sig umiddelbart i nærheden af sit hold.

Hvis en holdleder varetager den tekniske ledelse af indsatsen, har holdlederen fortsat ansvaret for sit holds sikkerhed.

- Indsatsleder: Hvis en indsats kræver tilstedeværelse af flere hold, vil det være en indsatsleder, der varetager den tekniske ledelse af indsatsen på skadestedet via holdlederne.

Når en indsatsleder varetager den tekniske ledelse af indsatsen på et skadested, er indsatslederen ansvarlig for de overordnede forhold omkring mandskabets sikkerhed og arbejdsvilkår. Indsatslederen udøver sin kommando gennem holdlederne for de fremmødte mandskaber.

Ved brand- og redningsindsatser, hvor flere hold er tilstede og f.eks. også private aktører, skal arbejdsgiverne samarbejde om at skabe sikre og sunde arbejdsforhold for alle ansatte.

7.4 SÆRLIGE TILFÆLDE

I visse tilfælde oprettes der ledelsesstøtteelementer, som vil kunne bistå med rådgivning om arbejdsmiljømæssige forhold. Ved komplicerede eller langvarige indsatser oprettes der f.eks. i nogle tilfælde et kommandostade (KST) i tilknytning til skadestedet, som vil kunne bistå med rådgivning om arbejdsmiljømæssige forhold. Herudover har flere redningsberedskaber en bemandet vagtcentral, som også vil kunne bidrage med rådgivning om arbejdsmiljø.

Privates varetagelse af redningsberedskabets opgaver

Hvis en privat aktør varetager opgaver inden for redningsberedskabet og er indsat under en kommunal indsatsleder, har den private aktør ansvaret som arbejdsgiver over for de øvrige privatansatte – også selvom de privatansatte virker under en kommunal indsatsleder.

7.5 ARBEJDSMILJØ OG ERSTATNING – ARBEJDSKADESIKRINGSLOVEN

Efter arbejdsskadesikringsloven er arbejdsgiveren forpligtet til at tegne en arbejdsulykkesforsikring og tilmelde sig til Arbejdsmarkedets Erhvervssygdomssikring.

Arbejdsgiveren skal som udgangspunkt anmelde en arbejdsulykke snarest muligt og senest 9 dage efter ulykken.

Arbejdsgiverens erstatningsansvar efter erstatningsansvarsloven kan være relevant, hvis ulykken ikke anerkendes som en arbejdsskade efter arbejdsskadesikringsloven.

Privates deltagelse i redningsberedskabets opgaver

Hvis en privatperson deltager i en redningsindsats – eller f.eks. har forsøgt at bistå, inden redningsberedskabet kom frem – og i den forbindelse kommer ud for en arbejdsulykke, er personen omfattet af arbejdsskadesikringsloven. Her vil det være statskassen, der betaler ydelserne.

En ulykke sket i forbindelse med redning af menneskeliv kan anses for omfattet, hvis ulykken er sket i nær tidsmæssig og geografisk tilknytning til den hændelse, der nødvendiggjorde den reddende indsats. Derudover skal den reddende indsats objektivt være nødvendig.

8. ERSTATNINGSRETTLIGE FORHOLD I EN INDSATSSAMMENHÆNG

Dette afsnit omhandler ansvar for skadegørende handlinger, hvor redningsberedskabet i forbindelse med en indsats forårsager skader på personer eller ejendom.

8.1 INTRODUKTION

Der skal foreligge et ansvarsgrundlag, før der kan rejses et krav om erstatning mod redningsberedskabet. Ansvarsgrundlaget er som udgangspunkt culpa (skyld), der betegnes som den almindelige erstatningsregel. Derudover skal en række grundlæggende betingelser også være opfyldt. Disse betingelser er kort gengivet nedenfor.

8.2 ANSVARSGRUNDLAG (CULPAREGLEN)

Der vil som udgangspunkt være et ansvar, hvis den skadevoldende handling kan tilregnes redningsberedskabet som forsætlig (med vilje og viden) eller uagtsom (simpel eller grov). En hændelig skade er ikke ansvarspådragende. Bedømmelsen vil tage udgangspunkt i, hvad en gennemsnitlig person ville have udvist af agtpågivenhed i den pågældende situation – hvad ville han eller hun have gjort?

Ansvarsbedømmelsen bliver i praksis ikke så meget en vurdering af den individuelle adfærd, men mere overvejelser om, hvilke krav der bør stilles til den, som har forårsaget skaden. Den ovennævnte hovedregel om culpa (skyld) træder nok derfor i en række situationer i baggrunden til fordel for en form for "professionsansvar", hvor man ser på, hvad der kan forventes ud fra en almindelig faglig standard for udførelse af opgaven.

I nogle tilfælde kan en skadevolder også ifalde erstatningsansvar, uanset om der er noget at bebrejde f.eks. redningsberedskabet. Det betegnes objektivt ansvar. Objektivt ansvar kan følge enten af lov (f.eks. færdselsloven) eller af retspraksis. Se afsnit 6 om et særligt hjemmelsgrundlag i beredskabsloven. Ved objektivt ansvar er skadevolderen ansvarlig for den skade, denne har forvoldt, uanset om vedkommende har handlet forsætligt eller uagtsomt – altså en situation, hvor skaden ikke kan bebrejdes skadevolderen.

8.3 SÆRLIGT OM ARBEJDSGIVERENS ANSVAR

En vigtig regel for de ansatte i redningsberedskabet er, at en arbejdsgiver hæfter for sine ansattes skadegørende handlinger. At hæfte betyder, at den skadelidte kan rette et krav mod arbejdsgiveren om betaling – og at de ansatte dermed ikke skal betale. Det gælder, hvis arbejdsgiveren bl.a. har instruktionsbeføjelse, den ansatte har handlet uforsvarligt, og at handlingen ikke er abnorm (meget usædvanlig i relation til jobfunktionen). Reglen om, at arbejdsgiveren hæfter for sine ansatte, gælder også offentlige myndigheder, herunder kommunale og fælleskommunale redningsberedskaber.

Reglen gælder også for såkaldte anonyme fejl, det vil sige skader, hvor man ikke kan se, hvilken medarbejder der har forårsaget skaden samt for situationer, hvor flere ansatte samlet har forårsaget skaden. Betingelserne beskrevet under afsnit 8.5 skal være opfyldt.

Eksempel

Hvis en brandmand i forbindelse med en indsats uagtsomt rammer sidespejlet på en parkeret bil med noget af udstyret, så er det brandmandens arbejdsgiver (det kommunale redningsberedskab eller den private aktør), der skal betale for skaden.

Arbejdsgiveransvaret begynder, når den ansatte indfinder sig i tjenesten (f.eks. når denne møder ind på brandstationen), og slutter, når den ansatte forlader den. Når en medarbejder er på tilkaldevagt – og bliver tilkaldt – sker transporten til f.eks. brandstationen i arbejdsgivers interesse. Derfor anses transporten her også som en del af arbejdet, hvorfor arbejdsgiveren også hæfter for de ansattes skadegørende handlinger i en sådan situation. Tilsvarende betragtninger gør sig gældende, hvis den ansatte selv kommer til skade (se afsnit 7.5 om arbejdsskadesikringsloven).

Efter beredskabsloven kan der i visse tilfælde være pligt til at deltage i redningsindsatsen. Når en borger bistår redningsberedskabet i henhold til disse bestemmelser, hæfter redningsberedskabet for borgerens skadegørende handlinger efter bestemmelsen om arbejdsgiveransvar.

8.4 ERSTATNING VED BRUG AF MATERIEL OG SKADE FORVOLDT AF REDNINGSBEREDSKABET

Beredskabsloven indeholder selvstændig regulering af spørgsmålene om erstatning i forbindelse med redningsberedskabets brug af private redskaber og transportmidler. Der er i disse tilfælde tale om et objektivt ansvar. Det betyder, at redningsberedskabet skal betale erstatning, uanset om redningsberedskabet har udvist nogen skyld/begået fejl. Vær derfor særligt opmærksom på, om materiellet inden anvendelse (efter beredskabslovens § 20) har synlige skader m.v.

Redningsberedskabets brug af private redskaber m.v.

Redningsberedskabet har mulighed for at kræve, at private redskaber og transportmidler af enhver art samt nødvendigt betjeningsmandskab stilles til rådighed for indsatsen. Hvis det sker, har ejeren af f.eks. redskabet ret til erstatning af det kommunale redningsberedskab for afsavn af materiel og for den skade, materiellet har lidt.

Bestemmelsen herom finder formentlig ikke anvendelse i forhold til brandlidtes egne redskaber m.v., men alene for brugen af andres redskaber m.v. (tredjemands).

Skade forvoldt af redningsberedskabet

I forbindelse med en redningsindsats har redningsberedskabet efter beredskabslovens § 21, stk. 1, adgang til uden retskendelse at skaffe sig adgang til privat ejendom og i den forbindelse – hvis nødvendigt – at gennembryde og fjerne hindringer.

Hvis redningsberedskabet forvolder skade – f.eks. på beplantning eller ved nedrivning af bygninger – i forbindelse med brandslukning, er denne skade at anse som "brandskade". Skader på tredjemands marker, haver eller beplantning godtgøres af kommunen eller redningsberedskabet. Hvis redningsberedskabet er nødsaget til at nedrive en naboejendom for at standse skadens udbredelse, er det naboejendommens ejer eller forsikringsselskab, der som udgangspunkt skal erstatte tabet.

Eksempel

I forbindelse med en brand i en kælderlejlighed får en beboer i taglejligheden besøg af redningsberedskabet, der skal måle temperaturen i aftrækssystemet. Mandskabet kommer ved et hændeligt uheld til at ødelægge et tæppe i taglejligheden. Der er her tale om brandskade, som beboeren selv eller dennes forsikringsselskab skal erstatte.

8.5 ERSTATNINGSBETINGELSER

Der er som udgangspunkt erstatningspligt, hvis alle nedenstående betingelser er opfyldt. Det er derudover altid en betingelse, at der er handlet, så der er et ansvarsgrundlag (se afsnit 8.2-8.4).

Tab

Skadelidte skal for det første kunne påvise, at der er lidt et tab. Et tab kan bestå i tingsskade, personskade eller anden formue-skade.

Årsagssammenhæng

Der skal herudover være den nødvendige forbindelse mellem den indtrådte skade og det ansvarspådragende forhold. Erstatningsansvar forudsætter derfor, at der er årsagssammenhæng mellem den skadevoldende adfærd og den pågældende skades opståen.

Det vil være tilfældet, hvor handlingen er nødvendig og tilstrækkelig for skadens indtræden. Det afgørende spørgsmål vil her være, om skaden ville være sket, hvis handlingen ikke var foretaget. Skadelidte skal her bevise, at der er årsagssammenhæng.

Påregnelighed

Herudover forudsætter et erstatningsansvar, at skaden var påregnelig som følge af handlingen (benævnes også adækvans). Skader, der er helt atypiske eller tilfældige i forhold til den risiko, som skadevolders adfærd har fremkaldt, falder dermed uden for erstatningspligten. Med betingelsen menes altså, at skadevolder burde have kunnet indse, at adfærden kunne medføre denne skade.

Eksempel

En parkeret privat bil bliver skadet under en indsats. Det skyldes, at støttebenet på en automobildrejestige rammer bilens siderude, så ruden går i stykker. Mens bilen er på værksted, vælter ejeren på sin cykel på vej til arbejde og kommer til skade. Betingelse om årsagssammenhæng er her opfyldt. Skaden ville nemlig ikke være sket, hvis bilen ikke var blevet skadet, idet ejeren altid benytter bilen til arbejde. Betingelsen om påregnelighed er dog ikke opfyldt, da det ikke var forventeligt, at ejeren ville komme til skade efterfølgende ved at vælte på sin cykel.

Tabsbegrænsningspligt

Skadelidte skal opfylde sin tabsbegrænsningspligt. Det vil sige, at skadelidte skal prøve at forhindre f.eks. et driftstab ved at få en eventuelt ødelagt maskine repareret eller genanskaffet snarest muligt.

Eksempel

I ovennævnte eksempel har ejeren pligt til at afdække sideruden med f.eks. plastik, så bilen ikke, inden den kommer på værksted, bliver yderligere beskadiget af regnvand i kabinen.

Fravær af ansvarsfrihedsgrunde

Hvis der i et konkret tilfælde er en ansvarsfrihedsgrund, vil skadevolder ikke være erstatningsansvarlig. Der kan være både objektive og subjektive ansvarsfrihedsgrunde, som gør, at en skadevolder ikke er erstatningsansvarlig.

De objektive ansvarsfrihedsgrunde er f.eks. nødværge og nødret, hvor skadevolder handler på en bestemt måde for at undgå et angreb mod sig selv (nødværge) – eller for at undgå skade på tredjemand (nødret).

Eksempel

Der er tale om nødværge, hvis brandmandskabet under en indsats pludselig bliver angrebet med køller af en stærkt utilfreds gruppering, og disse personer "spules" væk med skader på personerne, personernes tøj, mobiltelefoner m.v. til følge. I denne situation er en ellers ulovlig handling ansvarsfri. Der må dog ikke anvendes mere magt end nødvendigt for at afværge angrebet.

De subjektive ansvarsfrihedsgrunde er medvirken/egen skyld og accept af risiko. Egen skyld foreligger, når skadelidte selv handler uforsvarligt i den konkrete skadesituation, og accept af risiko foreligger, når skadelidte bevidst og planlagt begiver sig i ud i "farlig virksomhed" – f.eks. boksning.

"Værnet interesse"

Der skal også foreligge det, der benævnes som "en værnet interesse". Skaden skal være gået ud over en "retsbeskyttet interesse", det vil sige et retsgode eller en "rettighed". En person, der har været vidne til en voldsom hændelse og bliver sygemeldt som følge af chokket, har f.eks. ikke en værnet interesse.

9. FORVALTNINGSRET

Forvaltningsretten omfatter de retsregler, som regulerer forholdet mellem borgerne og forvaltningsmyndighederne. Derfor gælder forvaltningsretten for mange af de situationer, som det kommunale redningsberedskab kommer ud for i hverdagen.

9.1 DE FORVALTNINGSRETTLIGE REGLERS ANVENDELSESOMRÅDE

Forvaltningsretten omfatter en række retsregler (som beskrevet i f.eks. forvaltningsloven, offentlighedsloven, retssikkerhedsloven og databeskyttelsesreglerne), uskrevne retsgrundsætninger og god forvaltningsskik. Nedenstående er en kort introduktion til de væsentligste af disse skrevne og uskrevne regler i relation til det kommunale redningsberedskabs arbejde i forbindelse med en indsats.

Centralt i forvaltningsretten er princippet om lovmæssig forvaltning (legalitetsprincippet). Dette princip betyder, at en handling fra redningsberedskabets side skal have hjemmel i lov eller anden anerkendt retskilde. Det ville f.eks. være ulovligt for redningsberedskabet at tage vand fra en privat swimmingpool, hvis ikke der var hjemmel i beredskabsloven.

Forvaltningsloven indeholder også en række procedurebestemmelser, der er relevante, når redningsberedskabet skal træffe afgørelse, f.eks. give et påbud.

9.2 INHABILITET

Reglerne om inhabilitet gælder for enhver, der virker inden for den offentlige forvaltning. Reglerne skal sikre tilliden til den offentlige forvaltning, samt at offentligt ansatte ikke lægger vægt på de forkerte ting (usaglige forhold). Reglerne suppleres af en uskreven retsgrundsætning om inhabilitet, som har væsentlige lighedspunkter med lovreglerne. Denne retsgrundsætning gælder også i relation til faktisk forvaltningsvirksomhed.

Reglerne om inhabilitet er mest relevante, når redningsberedskabet træffer afgørelse, f.eks. et påbud. Her vil man f.eks. være inhabil, hvis

- man selv har en særlig personlig eller økonomisk interesse i sagens udfald, f.eks. hvis man ejer den virksomhed, der får et påbud,
- ens ægtefælle, søskende eller barn har en særlig personlig eller økonomisk interesse i sagens udfald, eller
- der i øvrigt foreligger omstændigheder, som er egnede til at vække tvivl om ens upartiskhed, f.eks. hvis man har modtaget en gave fra eller er meget nær ven med den, der skal have et påbud.

Det centrale i reglerne er, at der ikke i forbindelse med udøvelse af offentligretlig virksomhed må være forhold, som er egnede til at vække tvivl om vedkommende medarbejders upartiskhed.

9.3 NOTAT- OG JOURNALISERINGSPLIGT

Redningsberedskabet har notatpligt i afgørelsessager, når en ansat får væsentlige oplysninger om en sag. Pligten gælder også i forhold til væsentlige sagsekspeditionsskridt.

Også ansatte i en privat virksomhed, som løser offentligretlige opgaver som f.eks. teknisk ledelse på et skadested, kan modtage oplysninger om et forløb, som skal videregives til det kommunale redningsberedskab (evt. efter, at oplysningerne er noteret ned).

Eksempel

En kommunal indsatsleder beslutter at træffe afgørelse om forbud mod brug af en bygning (se afsnit 5.5). I denne situation er der – efter redningsindsatsen – pligt til at notere de oplysninger ned, der er relevante for afgørelsen, f.eks. indsatslederens observationer eller kommentarer herom fra ejeren.

Derudover har redningsberedskabet pligt til at journalisere dokumenter, som redningsberedskabet har modtaget eller afsendt i forbindelse med beredskabets virksomhed, men kun hvis dokumentet (mail, brev, foto m.v.) har betydning for en sag ved redningsberedskabet, f.eks. hvis det angår betingelser for et erstatningskrav for en borger.

Journaliseringspligten sikrer, at redningsberedskabet har adgang til mails m.v., uanset om f.eks. centrale medarbejdere skifter job. Korrekt journalisering giver derudover overblik og gør det nemt at behandle f.eks. aktindsigtsanmodninger.

9.4 UNDERSØGELSESPRINCIPPET

Redningsberedskabet har ansvaret for at oplyse en sag tilstrækkeligt, inden der træffes afgørelse eller beslutning om en indsats – det er et grundlæggende princip i forvaltningsretten. Princippet kaldes også officialprincippet eller undersøgelsesprincippet. Princippet gælder ikke kun i sager, hvor redningsberedskabet skal træffe en afgørelse, men også i forbindelse med f.eks. faktisk forvaltningsvirksomhed. Det vil sige, hvor det er den daglige beredskabsvirksomhed.

Det overordnede formål med princippet er at sikre, at redningsberedskabet træffer afgørelse eller beslutning på et tilstrækkeligt oplyst grundlag. En sag skal oplyses og undersøges så langt, som det er nødvendigt i det enkelte tilfælde for at træffe en korrekt afgørelse eller beslutning. Omvendt skal der naturligvis ikke indhentes oplysninger eller gennemføres undersøgelser, som ikke er relevante.

Eksempel

I tilfælde af pumpeopgaver i forbindelse med ekstremregn er det vigtigt, at den tekniske leder, typisk via sit ledelsesmæssige bagland, sikrer sig, at pumpning ikke skaber uforholdsmæssige skader et andet sted. Viden om vand findes bl.a. i kommunerne, regionerne og på en række webservices.

9.5 PROPORTIONALITETSPRINCIPPET

Proportionalitetsprincippet indebærer, at der skal være sammenhæng mellem målet og de lovlige midler, som vælges. Proportionalitetsprincippet drejer sig altså om at vælge det middel, som er mindst indgribende i forhold til at opnå målet med indsatsen. Hvis det er tilstrækkeligt at køle et nabohus med vandtåge, skal der ikke iværksættes en nedrivning, uanset at nedrivning i øvrigt ville være lovligt for at standse ildens udbredelse. Hvis køling med vandtåge ikke viser sig effektiv, kan nedrivning naturligvis komme på tale.

Ved siden af proportionalitetsprincippet gælder et princip om skånsomhed. De to principper kan godt blive blandet sammen, men skånsomhed indebærer, at en indsats skal foretages så skånsomt som omstændighederne tillader, herunder så vidt muligt uden at forårsage ødelæggelse eller beskadigelse. Adgang til en ejendom gennem en dør starter med at bruge dørhåndtaget – ikke brandøksen.

Eksempel

Hvis redningsberedskabet er alarmeret til en brand, der viser sig at være et havebål, som i løbet af nogen tid kan udvikle sig faretruende i forhold til en hæk og et udhus, bør der indledningsvis tages en dialog med "bålejerer", som bør opfordres til selv at slukke bålet, neddrosle eller flytte bålet (dialog før indsats). Hvis dialogen ikke fører til det ønskede resultat, kan redningsberedskabet slukke bålet, men skal anvende mindst muligt vand, og der bør foretages en indsats, som beskadiger haven så lidt som muligt.

9.6 SAGLIG FORVALTNING – FORBUDET MOD MAGTFORDREJNING

Redningsberedskabet har pligt til at træffe beslutninger på baggrund af saglige hensyn.

Grundsætningen betyder, at redningsberedskabet ikke må lægge vægt på ulovlige, usaglige eller uvedkommende hensyn, f.eks. tilgodese sig selv, private eller andre interesser.

Det ligger også i princippet, at alle relevante hensyn inddrages.

Eksempel

I forbindelse med en brandslukning i en etageejendom må redningsberedskabet ikke favorisere opgaveløsningen til fordel for én beboer, f.eks. som følge af et særligt kendskab til netop denne person. Indsatsen skal ske på baggrund af en saglig vurdering af indsatsens mest effektive tilrettelæggelse. I denne proces er det sagligt at have dialog med beboerne om særlige forhold, som kan indgå i forbindelse med vurderingen af indsatsens mest effektive tilrettelæggelse – f.eks. om oplag af brandfarlige væsker.

9.7 FORBUDET MOD AT SÆTTE SKØN UNDER REGEL – PLIGTEN TIL AT SKØNNE

Der må som hovedregel ikke opstilles regler, der begrænser eller udelukker skønnet i forbindelse med, at der træffes en afgørelse. Man vil typisk udelukke et skøn, hvis man har faste regler (retningslinjer) for en teknisk leders tilkald af assistance (se eksempel nedenfor). Det er således f.eks. ikke normalt tilladt uden særlig hjemmel udelukkende at lægge vægt på ét kriterium med den konsekvens, at andre – saglige – kriterier udelukkes.

Eksempel

Det vil være ulovligt at fastsætte ufravigelige krav til en teknisk leder om tilkald af assistance. Skønnet skal udøves af den tekniske leder, men der må gerne foreligge vejledning om udøvelse af skønnet.

9.8 LIGHEDSGRUNDSÆTNINGEN

Det følger af lighedsgrundsætningen, at redningsberedskabet er forpligtet til at behandle væsentligt lige forhold lige i retlig henseende (f.eks. ved meddelelse om påbud). Der gælder altså omvendt et forbud mod, at væsentligt ens sager bliver behandlet retligt forskelligt.

I sådanne situationer vil det typisk være afgørende, om der er tale om "væsentligt ens sager". Hvis en medarbejder i redningsberedskabet har en saglig grund til at forskelsbehandle to borgere – f.eks. hvor der skal gives påbud i forbindelse med en indsats – vil der ikke være tale om et brud på lighedsgrundsætningen. Der kan dermed godt forskelsbehandles, forudsat at der er en saglig grund til det.

9.9 TAVSHEDSPLIGT

Den ansatte i redningsberedskabet må som udgangspunkt godt fortælle andre om sit arbejde. Det følger af reglerne om offentligt ansattes ytringsfrihed.

Tavshedspligten sætter dog grænser for, hvilke oplysninger den ansatte må fortælle om. Det følger særligt af de almindelige regler om tavshedspligt, som findes i straffeloven og forvaltningslo-

ven samt databeskyttelseslovgivningen (om sidstnævnte se afsnit 10), hvis der er tale om personoplysninger. Derudover må den ansatte i redningsberedskabet ikke gøre sig bekendt med fortrolige oplysninger, der ikke har betydning for vedkommendes arbejde.

Det er vigtigt, at offentlige myndigheder og institutioner beskytter de oplysninger, som modtages fra borgerne, og at borgernes personlige integritet og privatliv ikke krænkes.

Tilsvarende regler gælder for privatansatte, som varetager opgaver på vegne af f.eks. et kommunalt redningsberedskab.

9.10 SÆRLIGT OM LOV OM RETSSIKKERHED VED FORVALTNINGENS ANVENDELSE AF TVANGSINDGREB OG OPLYSNINGSPLIGTER (RETSSIKKERHEDSLOVEN)

9.10.1 Generelt om retssikkerhedsloven

Retssikkerhedsloven indeholder regler om redningsberedskabets fremgangsmåde ved iværksættelse af tvangsindgreb uden for strafferetsplejen, f.eks. redningsberedskabets "husundersøgelse" i forbindelse med en indsats. Redningsberedskabet har i en sådan sammenhæng (indsatser) – uden retskendelse – adgang til privat ejendom.

En brand- og redningsindsats er et atypisk tvangsindgreb. Ofte har en brand- og redningsindsats en nødretslignende karakter. Brand- og redningsindsatser er dog også omfattet af retssikkerhedsloven. Retssikkerhedsloven vedrører borgernes og virksomhedernes retssikkerhed bl.a. i tilfælde, hvor offentlige myndigheder, som f.eks. et redningsberedskab, uden forudgående retskendelse opnår adgang til private boliger og virksomheder. Retssikkerhedsloven fastlægger en række spilleregler for, hvorledes hjemmelsbestemmelserne i beredskabsloven skal udnyttes.

Lovens bestemmelser er minimumsbestemmelser. Det betyder, at der kan være regler i anden lovgivning, der giver borgeren en bedre retsstilling. Hvis det er tilfældet, vil disse regler gå forud for reglerne i retssikkerhedsloven.

Loven gælder for alle dele af den offentlige forvaltning – og dermed også for redningsberedskabets virksomhed. Denne afgrænsning svarer til, hvad der er fastsat i forvaltningsloven og offentlighedsloven.

Hvad er tvangsindgreb?

Retssikkerhedslovens regler omfatter de tvangsindgreb, som er omfattet af grundlovens § 72, bl.a. "husundersøgelse". Ved "husundersøgelse" forstås bl.a. indsats i private lokaliteter, som anvendes til beboelse, og andre rum, der ikke er offentligt tilgængelige. Som eksempel kan nævnes fabriks- og lagerlokaler, kontorer, baglokaler til butikker, køkkener i hoteller og restaurationer m.v. Bestemmelsen omfatter ikke indsats i f.eks. lokaler, hvortil der er almindelig offentlig adgang, som f.eks. butiks- og restaurationslokaler, eller uden-dørs lokaliteter som f.eks. marker, haver, gårdspladser og byggepladser. Bestemmelsen omfatter heller ikke statslige, regionale eller kommunale lokaliteter.

Nedenfor gennemgås de centrale elementer i loven.

9.10.2 Proportionalitet ved tvangsindgreb

Et tvangsindgreb må kun anvendes, hvis mindre indgribende foranstaltninger ikke er tilstrækkelige, og hvis indgrebet står i rimeligt forhold til formålet med indgrebet (proportionalitetsprincippet – se evt. også afsnit 4.3 og afsnit 9.5).

I forbindelse med redningsberedskabets indsats gælder som tidligere nævnt også et skånsomhedsprincip, hvorefter indgrebet skal foretages så skånsomt, som omstændighederne tillader.

9.10.3 Varsling m.v.

Brand- og redningsindsatser sker normalt hurtigst muligt, hvorfor der ikke, som f.eks. ved et brandsyn, kan gives underretning til de berørte i god tid inden.

Reglen om varsling (orientering forud for indgrebet) kan dog fraviges, hvis det er påkrævet at gennemføre tvangsindgrebet øjeblikkeligt som følge af forholdets særlige karakter. Det vil typisk være tilfældet i forbindelse med redningsberedskabets indtrængen i en privat ejendom i forbindelse med f.eks. brand. Derfor fraviges lovens hovedregel om orientering forud for indgrebet.

Underretningen skal indeholde oplysninger om tid og sted for tvangsindgrebet, retten til at lade sig repræsentere eller bistå af andre, hovedformålet med indgrebet og det faktiske og retlige grundlag for indgrebet.

Eksempel på en underretning

"Skoleby Brandvæsen blev den 12. januar 2021, kl. ca. 15.30, alarmeret til en hændelse på, eller i nærheden af, din bolig eller virksomhed.

Vi fik melding om, at... Skoleby Brandvæsen skal kunne yde en forsvarlig indsats mod skader på personer, ejendom og miljøet ved ulykker og katastrofer, herunder terror- og krigshandlinger. Skoleby Brandvæsen har uden retskendelse ret til i nødvendigt omfang at skaffe sig adgang til privat ejendom, om nødvendigt ved at gennembryde og fjerne hindringer.

I forbindelse med alarmeringen skaffede vi os derfor adgang til din bolig ved at...

Vi henviser til beredskabslovens §..."

9.10.4 Legitimation

Redningsberedskabet (indsatslederen og holdlederen) skal være i besiddelse af behørig legitimation. Legitimationen skal forevises uopfordret til den, indgrebet retter sig mod, og skal vise, hvilken myndighed vedkommende person repræsenterer, samt indeholde identificerbare oplysninger om den pågældendes identitet (f.eks. tjenestenummer eller navn).

I hovedparten af brand- og redningsindsatserne m.v. vil der foreligge sådanne hensyn, f.eks. at indsatsen har hastende karakter, at forevisning af legitimation kan undlades.

9.10.5 Udarbejdelse af rapport om tvangsindgrebet

Hvis redningsberedskabet i forbindelse med indsatsen finder, at skadelidte eller andre har tilsidesat regler i lovgivningen, skal der udarbejdes en rapport, som snarest muligt skal udleveres til vedkommende. Det kan f.eks. være, at der under en indsats konstateres et ulovligt oplag af gasflasker i en kælder, og at redningsberedskabet vil politianmelde den, der opbevarer flaskerne.

Den tekniske leder har her pligt til at vejlede vedkommende om, at den pågældende ikke har pligt til at give oplysninger, som kan have betydning for bedømmelsen af den formodede lovovertrædelse. Det skyldes retten til ikke at inkriminere sig selv.

Hvis der ikke er tilsidesat regler i lovgivningen, skal redningsberedskabet kun udarbejde en rapport om tvangsindgrebet, hvis den, som indgrebet retter sig imod, beder om det. Den involverede borger skal bede om en rapport senest 14 dage efter indsatsen (tvangsindgrebet), og redningsberedskabet har da 14 dage til at udarbejde rapporten. En rapport kan f.eks. være relevant for en borger i forbindelse med anmeldelse af en sag til forsikrings-selskabet efter en indsats, hvor inventar kan være ødelagt af redningsberedskabet. Den udfærdigede rapport kan således have bevismæssig betydning, hvis der efterfølgende opstår spørgsmål om indsatsens forløb.

Hvad skal rapporten indeholde?

- Udførlig og dækkende beskrivelse af indsatsen (tvangsindgrebet, f.eks. adgang til hus eller virksomhed).
- Er der anvendt fysisk tvang – eller er indgrebet gennemført uden samtykke fra f.eks. husejeren – stiller det større krav til rapporten. Her kræves en mere udførlig beskrivelse. Det samme vil gælde ved konfliktfyldte forløb m.v.
- Minimum oplysninger om indgrebets formål, tidspunkt, personer til stede, om indgrebet blev foretaget uden samtykke samt hvilke genstande, der evt. er i myndighedens besiddelse.
- Underskrift (eller forsynes med anden tydelig identifikation) af den tekniske leder.

Det vil i alle tilfælde være en god idé at udfærdige og udlevere en rapport om indsatsen til skadelidte efter endt indsats, uanset om redningsberedskabet har pligt til det, idet det vil være udtryk for god forvaltningsskik. Redningsberedskabet skal, hvor det iværksætter tvangsindgreb omfattet af loven, udarbejde et notat om f.eks. modtagne oplysninger eller vurderinger vedrørende tvangsindgrebet, som er af betydning for beslutningen om iværksættelse af tvangsindgreb. Notatpligten for tvangsindgreb svarer til notatpligten i øvrigt.

Notatpligten er beskrevet nærmere under afsnit 9.3.

10. PERSONDATA (GDPR)

Dette afsnit indeholder en introduktion til de regler om databeskyttelse, der er mest relevante for redningsberedskabet.

10.1 ANVENDELSESOMRÅDET FOR DATABESKYTTELSESGREGLERNE

Ved databeskyttelsesreglerne forstås databeskyttelsesforordningen ("GDPR") og databeskyttelsesloven. Reglerne finder anvendelse ved elektronisk behandling af personoplysninger, herunder print og manuelle registre (f.eks. håndskrevne).

Eksempler på begrebet "behandling" hos redningsberedskaberne

- Indsamling af oplysninger, f.eks. når redningsberedskabet har modtaget oplysninger om brand på en adresse
- Videregivelse af oplysninger, f.eks. når redningsberedskabet giver oplysninger til politiet om et mistænksomt forhold

Eksempler på begrebet "elektronisk" behandling hos redningsberedskaberne

- Anvendelse af WORD
- Skrive og sende beskeder i Outlook, e-Boks mv.
- Anvendelse af ESDH-system, f.eks. WorkZone eller F2
- Optagelse og offentliggørelse af billede-, lyd- eller video-filer

Personoplysninger omfatter alle informationer om en identificeret eller identificerbar fysisk person.

Der findes forskellige kategorier af personoplysninger. Nogle oplysninger er følsomme. Det er f.eks. oplysninger om helbred, race eller etnisk oprindelse, politisk, religiøs eller filosofisk overbevisning eller fagforeningsmæssigt tilhørsforhold. Derudover er CPR-nummer og oplysninger om strafbare forhold i deres egen kategori. Som tommelfingerregel skal man passe mere på disse oplysninger end resten af oplysningerne, som er "almindelige personoplysninger". Nogle af de almindelige personoplysninger kan dog være fortrolige, f.eks. hemmelige adresser og oplysninger om gældsforhold.

10.2 INDLEDENDE VURDERING AF, OM EN BEHANDLING ER LOVLIG

Indledningsvist skal det overvejes, om behandlingen af personoplysningerne overholder de almindelige principper:

1. Er behandlingen nødvendig, og er der en saglig grund til at behandle oplysningerne som led i redningsberedskabets arbejde?
2. Kan det samme formål opnås ved at behandle færre oplysninger? Det kan f.eks. være, at det i et konkret tilfælde ikke er nødvendigt at videregive et telefonnummer, eller at det ikke er nødvendigt eller sagligt at indhente oplysninger om en borgers etnicitet for at løse opgaven.

Eksempler på personoplysninger hos redningsberedskaberne

- Navn
- Adresse
- CPR-nummer
- Nummerpladeoplysninger
- Oplysninger om væsentlige sociale problemer, f.eks. mistrivsel hos børn
- Oplysninger om sygdomme (helbredsoplysninger)
- Oplysninger om strafbare forhold
- Billeder af personer
- Oplysninger om økonomiske forhold

Som tommelfingerregel er vurderingen af, om det er nødvendigt at behandle personoplysningen strengere, når det er en følsom oplysning (f.eks. om helbred) sammenlignet med en almindelig oplysning (f.eks. navn). Som hovedregel er det nødvendigt og sagligt at behandle oplysninger, hvor dette er en forudsætning for, at redningsberedskaberne kan løse deres opgaver.

Derefter skal det overvejes, om behandlingen af personoplysningen har et juridisk grundlag. Det juridiske grundlag kan f.eks. findes i beredskabsloven eller anden lovgivning, f.eks. serviceloven. Personoplysninger, som er en forudsætning for redningsberedskabets arbejde, må som den klare hovedregel gerne blive behandlet. Det kan f.eks. være, at personoplysningerne skal behandles for, at redningsberedskabet kan udføre et kontrolbesøg, foretage en redningsaktion eller svare på en henvendelse fra en borger.

Redningsberedskabet må altså gerne behandle personoplysninger, som er nødvendige og saglige at behandle for at opfylde redningsberedskabets forpligtelser efter beredskabsloven. Det følger f.eks. af beredskabslovens § 23, 1. pkt., at redningsberedskabet skal være opmærksom på, hvad der kan have givet anledning til pågældende ulykke eller katastrofe. Finder redningsberedskabet mistænkelige spor, skal politiet straks underrettes, og beviset så vidt muligt sikres.

Beredskabsloven indeholder derfor det retlige grundlag til, at redningsberedskabet må behandle personoplysninger. Redningsberedskaberne må bl.a. gerne behandle personoplysninger som udgør "et mistænkeligt spor". Disse oplysninger må videregives til politiet. Redningsberedskabet må f.eks. tage billeder af en person, der efter redningsberedskabets faglige vurdering opfører sig mistænkeligt i nærheden af en ulykke og give billeder-

ne til politiet. Redningsberedskabet må også gerne indsamle (sikre) biologisk materiale fra et gerningssted og give det til politiet. Som et andet eksempel kan nævnes, at hvis det er redningsberedskabets faglige vurdering, at en beruset person kan være en af årsagerne til en ulykke, må navn, kontaktoplysninger og oplevelse af vedkommendes berusede tilstand gerne noteres og videregives til politiet.

10.3 OPLYSNINGSPLIGTEN

Redningsberedskabet skal for at opfylde oplysningspligten på eget initiativ som hovedregel give borgeren information om behandlingen af oplysninger om vedkommende. Det gælder dog f.eks. ikke, hvis borgeren allerede er bekendt med oplysningerne, eller orienteringen vil ødelægge politiets efterforskning. Informationen skal gives, når redningsberedskabet indsamler personoplysninger om vedkommende. Indsamling af oplysninger om borgeren kan f.eks. ske, når redningsberedskabet yder en indsats mod skader på personer, ejendom og miljøet ved ulykker og katastrofer. Indsamlingen kan også ske ved, at redningsberedskabet – både efter anmodning og uanmodet – orienteres om en borger fra både myndigheder eller private.

Hvis oplysningerne indsamles fra borgeren på redningsberedskabets initiativ, skal borgeren orienteres senest samtidig med indsamlingen. Hvis oplysningerne kommer fra f.eks. private eller fra andre myndigheder, skal oplysningspligten opfyldes snarest muligt. Det er som udgangspunkt 10 dage efter modtagelsen af oplysningerne, at borgeren skal orienteres. Der må dog maksimalt gå en måned fra indsamlingen fra tredjepart. Redningsberedskabet kan f.eks. i sådanne tilfælde, hvor informationen er indsamlet fra tredjepart, give oplysningerne sammen med underretningen efter retssikkerhedsloven, jf. afsnit 9.9.

11. DET SKAL ANSATTE I REDNINGSBEREDSKABET OGSÅ VÆRE OPMÆRKSOMME PÅ

Dette afsnit beskriver, hvordan der sikres tillid til redningsberedskabet fra offentligheden.

11.1 INTRODUKTION – GOD FORVALTNINGSSKIK

Som ansat i det kommunale redningsberedskab eller ansat i en privat virksomhed, der løser opgaver på vegne af redningsberedskabet, som f.eks. teknisk ledelse på et skadested, skal arbejdet udføres på en måde, som sikrer offentlighedens tillid til redningsberedskabet. Der er en lang række forhold, der kan påvirke denne tillid. Det gælder f.eks. den ansattes optræden – er vedkommende f.eks. serviceminded eller derimod uhøflig, arrogant eller nedladende i sin tiltale.

God forvaltningsskik er et samlebegreb for en række normer og principper for, hvordan man som offentligt ansat bør opføre sig i forhold til borgerne og virksomhederne. Principperne for god forvaltningsskik gælder ved siden af de krav, der følger af lovgivningen og de forvaltningsretlige grundsætninger (som beskrevet i afsnit 9).

I de enkelte afsnit nedenfor gennemgås nogle af de mest centrale emner for indsatsledere eller tekniske ledere.

11.2 HØFLIG TILTALE M.V.

Offentligt ansatte skal optræde venligt, høfligt og hensynsfuldt over for borgere og virksomheder. I en indsatssituation drejer det sig særligt om den mundtlige kommunikation. Men en indsats kan også indebære, at der udarbejdes rapporter m.v., som borgeren eller virksomheden skal have. Det gælder f.eks. den rapport, som skal udarbejdes i medfør af retssikkerhedsloven.

Hvis en offentligt ansat skriver til en borger eller en virksomhed, skal der skrives i et sprog, der er letforståeligt og til at læse. Beredskabstekniske begreber bør f.eks. undgås, hvis brevet er til en borger, der ikke kender til beredskabsområdet.

Hvis en offentligt ansat taler med en borger, f.eks. i forbindelse med en beredskabsindsats, skal den ansatte fremstå høflig, venlig og hensynsfuld. Ansatte i redningsberedskabet vil formentlig ofte møde personer, der har mistet fatningen og derfor reagerer på en usædvanlig og eventuelt voldsom måde. I de situationer er der en særlig forpligtelse til selv at bevare roen og fastholde den venlige fremtræden.

Opmærksomhedspunkt

Tilpas sprogtone, detaljeringsgrad og brug af tekniske udtryk til, hvad der passer i den konkrete situation.

11.3 SAGSBEHANDLINGSTID

Normalt er der i forbindelse med en indsatssituation ikke skriftlig kommunikation mellem redningsberedskabet og borgerne eller virksomhederne. Eventuelle sager (f.eks. klager over en indsats) skal behandles inden for rimelig tid og må ikke trække unødigt ud. Der er ikke herudover fastsat generelle regler om myndighedernes, herunder redningsberedskabets, sagsbehandlingstid. Henvendelser skal besvares snarest muligt og videresendes til rette myndighed (f.eks. politi), hvis henvendelsen ikke er til redningsberedskabet.

Vær opmærksom på, at der på konkrete områder gælder særlige frister. Dette gælder f.eks. rapporten, der skal udarbejdes efter retssikkerhedsloven, hvor der er en frist på 14 dage. Der er tilsvarende frister vedr. anmodninger om aktindsigt, der som hovedregel skal besvares inden 7 arbejdsdage.

11.4 GAVEREGLER

11.4.1 Generelt

De fleste, der repræsenterer offentlige myndigheder eller virksomheder, kommer på et tidspunkt i en situation, hvor de får tilbudt en gave, middag, oplevelse eller en anden "fordel". Derfor er det vigtigt at kende rammerne for, hvornår man må tage imod et sådant tilbud, og hvornår man skal sige "nej tak".

Gavegiveren kan f.eks. være en borger eller en privat virksomhed.

En offentligt ansat må som et klart udgangspunkt ikke modtage en gave eller andre fordele i forbindelse med sit arbejde. Der er dog enkelte undtagelser til det udgangspunkt – f.eks. beskedne taknemmelighedsgaver.

Hvis en ansat i redningsberedskabet efter en indsats modtager en gave fra en privat borger, risikerer denne at komme til at se ud til at behandle borgeren bedre end andre borgere. Modtagelsen af gaven vil svække tilliden til den ansatte og redningsberedskabet. Reglerne har altså også til formål at beskytte både den ansatte og redningsberedskabet samt også den private, idet gaver kan være bestikkelse.

Husk

Får du tilbudt en gave eller en fordel, bør du som den klare hovedregel afslå at tage imod den. Det gælder både, hvor gavegiveren er eller har været involveret i f.eks. en redningsaktion, men også hvor gavegiveren ikke tidligere har haft en sag eller kontakt til redningsberedskabet.

11.4.2 Hvad er en gave (og andre fordele)?

Gaver og andre fordele er fysiske ting, f.eks. en æske chokolade, vin og bespisning.

Begreberne dækker også ikke-fysiske ting; f.eks. rabatordninger, rejser, udførelse af arbejde m.v. En "fordel" kan også være muligheden for at få billetter til en koncert eller fodboldkamp. Her er der ikke en værdi i form af en økonomisk fordel, hvis medarbejderen betaler markedsprisen for billetten, men det vil stadig være omfattet af gavebegrebet i denne sammenhæng.

11.4.3 Undtagelse: Taknemmelighedsgaver

Som ansat i redningsberedskabet må man dog gerne modtage en beskeden taknemmelighedsgave – f.eks. fra en taknemmelig borger i forbindelse med løsningen af en beredskabsopgave.

Udover at der skal være tale om en beskeden gave, vil det også være relevant at overveje, om det vil være uhøfligt at afslå at tage imod gaven; hvordan vil gavegiveren reagere, hvis du afslår?

Eksempel

I er på en langvarig indsats i forbindelse med oversvømmelse på en campingplads. Ejeren bager pizza til mandskabet, da strømmen til fryseren med pizzaer er gået. Da I er færdige med at spise, tilbyder ejeren jer at tage et stort antal pizzaer med hjem, da de alligevel skal smides ud næste dag som følge af strømsvigtet.

Pizzaen til mandskabet er en beskeden gave. Mandskabet må derfor godt tage imod gaven.

Derimod må mandskabet ikke tage imod det store antal pizzaer – uanset, om de alligevel skulle smides ud.

Vær særligt opmærksom på følgende:

- Er der lokale retningslinjer, dér hvor du er ansat?
- Drøft sagen med din leder, hvis du er i tvivl.
- Hvis du fortsat er i tvivl, om du må modtage gaven, bør du afslå at tage imod den.
- Nye medarbejdere skal have en grundig introduktion til reglerne om gaver.

Håndbog i indsatsjura, februar 2021

Beredskabsstyrelsen
Datavej 16
3460 Birkerød

72 85 20 00
brs@brs.dk
www.brs.dk

EAN: 5798000201705
CVR: 52990319

Foto: Colourbox